

**Den glemte
klimakjempen**

Anders R. Liaøy
Prosjektleder FoU Grønn VVS
anders.liaoy@multiconsult.no

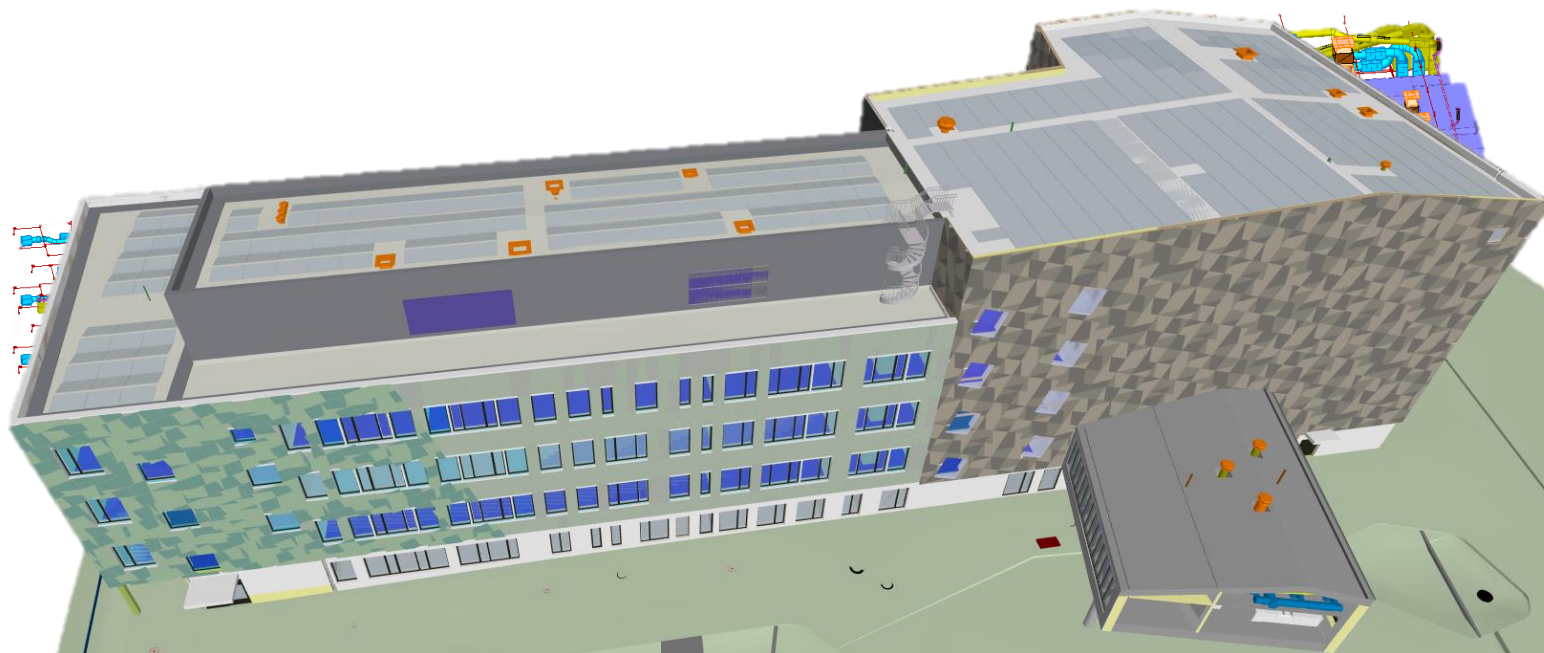

Hva er VVS?

Varme (og kjøling)

Ventilasjon

Sanitær

Voldsløkka skole

- Vesentlig for gode bygg
- Kostbare installasjoner
- Mye materialer

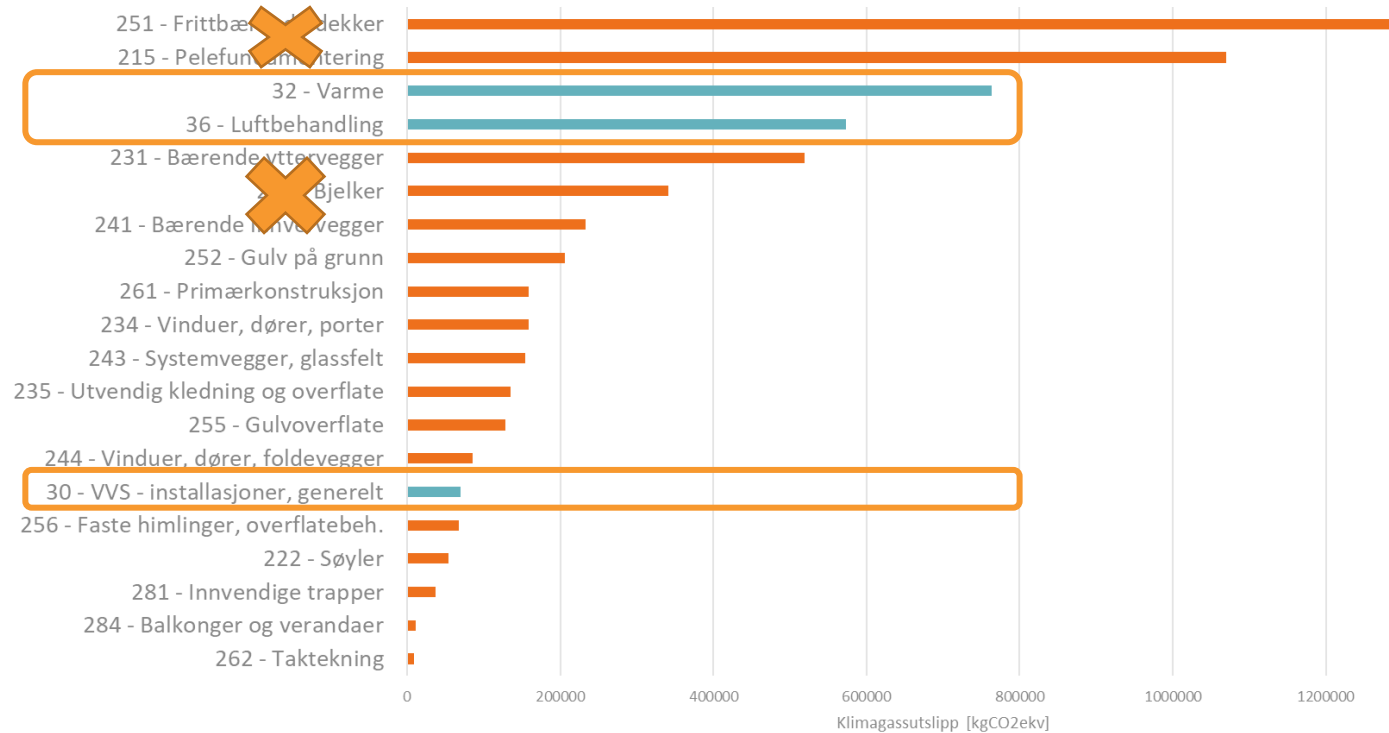

Inngår ikke i klimagassregnskap

Klimagass VVS i størrelsesorden

(Basert på referansebygg i OneClick LCA, okt. 2019)

■ Nybygg: 20 %

■ Rehab: 40 %

Fremtidsutsikter:

- Færre nybygg og mer rehab
- Optimalisering av bygningskropp

VVS får økende betydning!

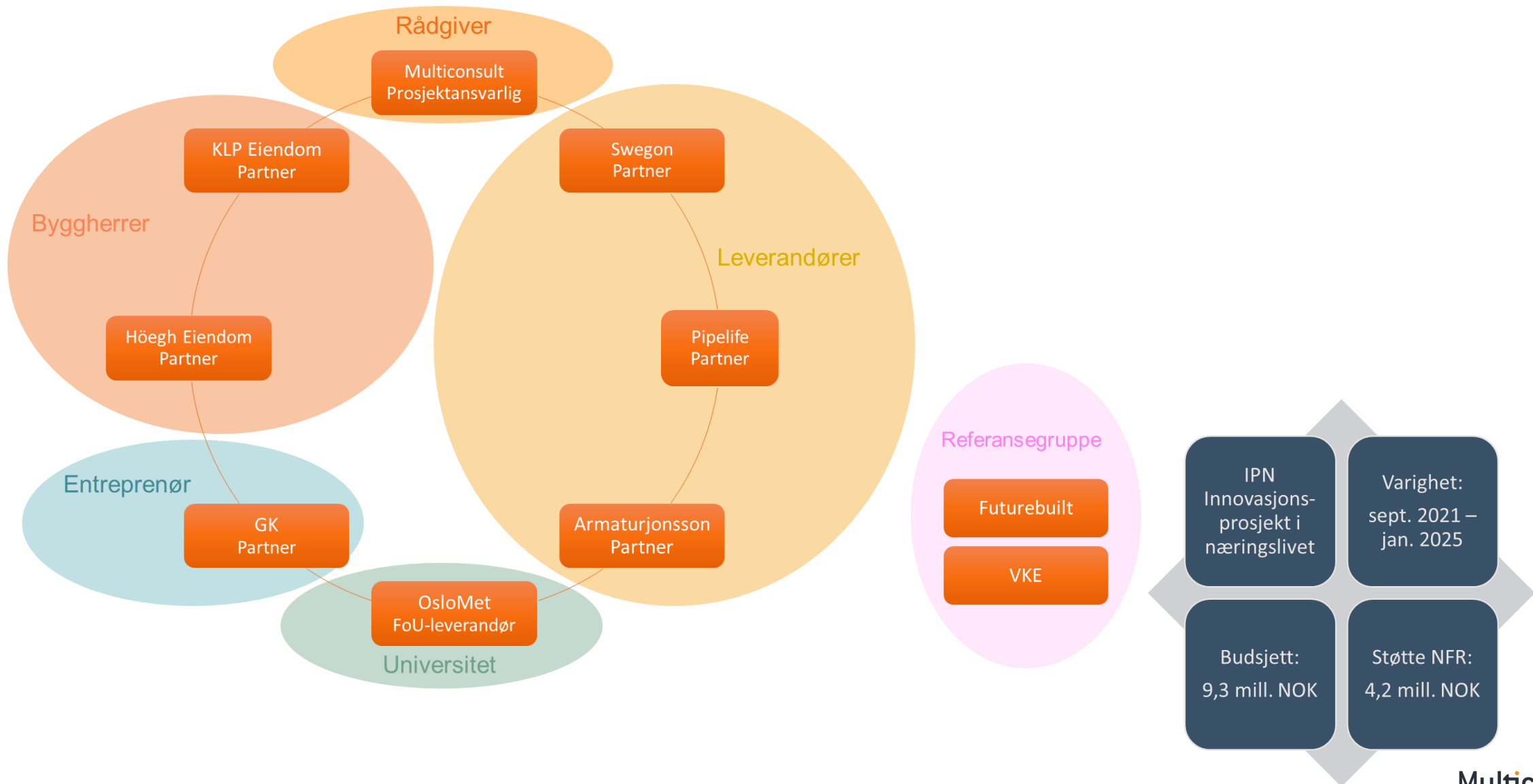

FoU Grønn VVS

FoU Grønn VVS

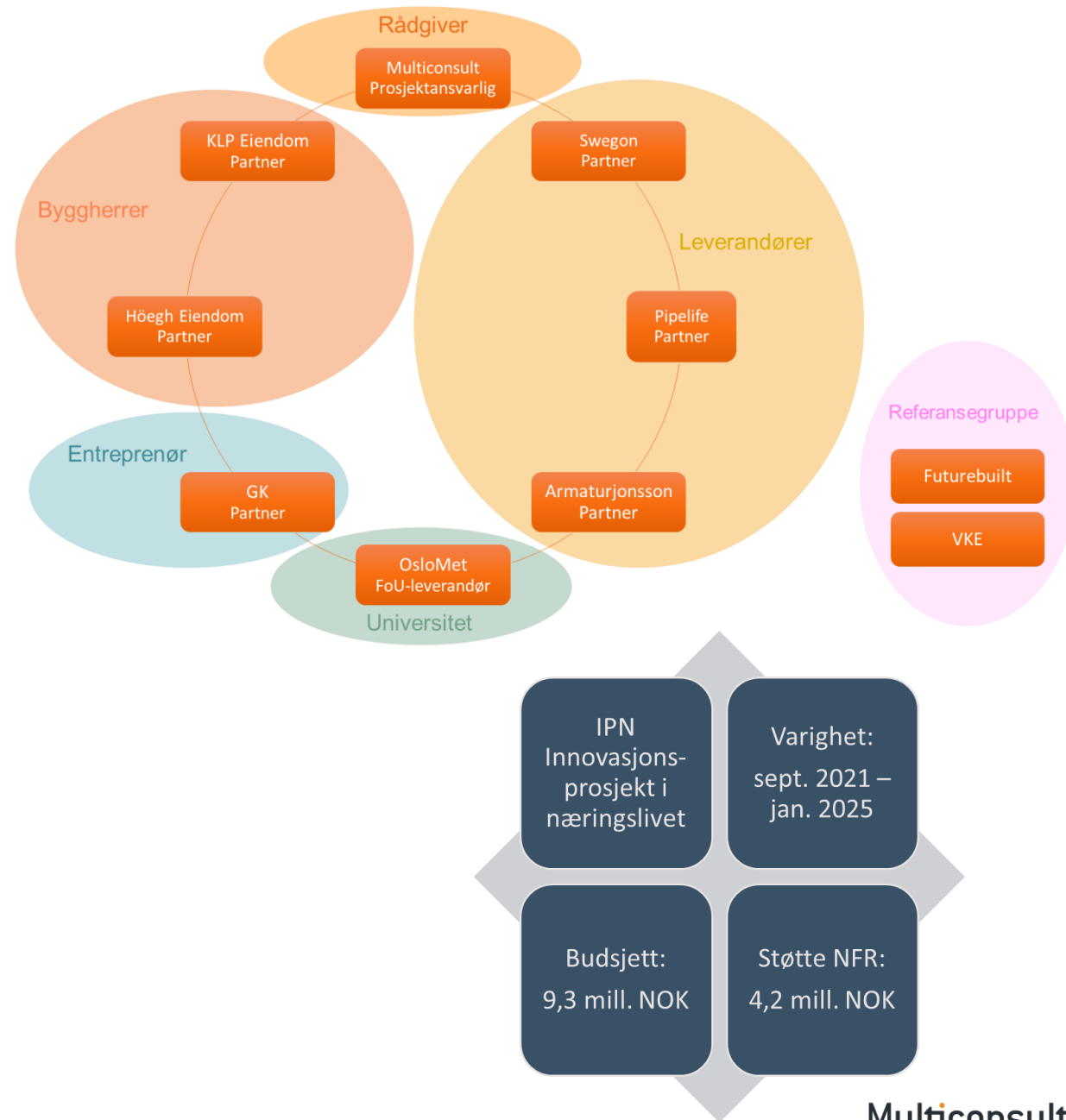

FoU Grønn VVS

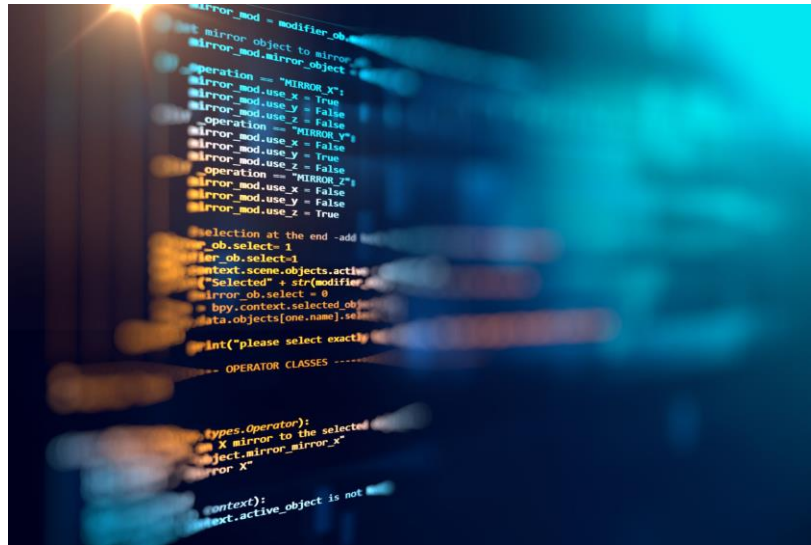
Prosjektets mål:

Bygge kompetanse, utvikle nye tjenester og dele kunnskap

Vise veien til 50 % reduksjon av klimagass fra VVS-installasjoner i forbildeprosjekter

Grønn VVS klimagassverktøy

- Ingen tilfredsstillende verktøy
- Nødvendig for å gjennomføre Grønn VVS
- **Enklere** å gjøre klimagassberegning
- Bedre **visuell presentasjon**
- **Fagpersonene** bør optimere anleggene

➔ Verktøyet er ikke produktet – tjenesten er!

FoU Grønn VVS

Foreløpige resultater

- **Litteratursøk bekrefter store utslipp**
  - ~20 % av bundne utslipp i nybygg
  - 150 kg CO₂-ekv/m², 60 år
- **Vekt og utslipp henger tett sammen**
- **Utskiftning vesentlig**

FoU Grønn VVS

Utslippstoppen:

36

- Ventilasjonskanaler
- Ventilasjonsaggregater
- Sprinklerrør
- Kjølerør i metall
- Pumper
- Radiatorer
- Kjøle- og kombibafler

Kildesortering Materialgjenvinning

Riving

Demontringing

Tiltak for grønnere VVS

Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

Ombruk

Slokkeanlegg

Tiltak for grønnere VVS

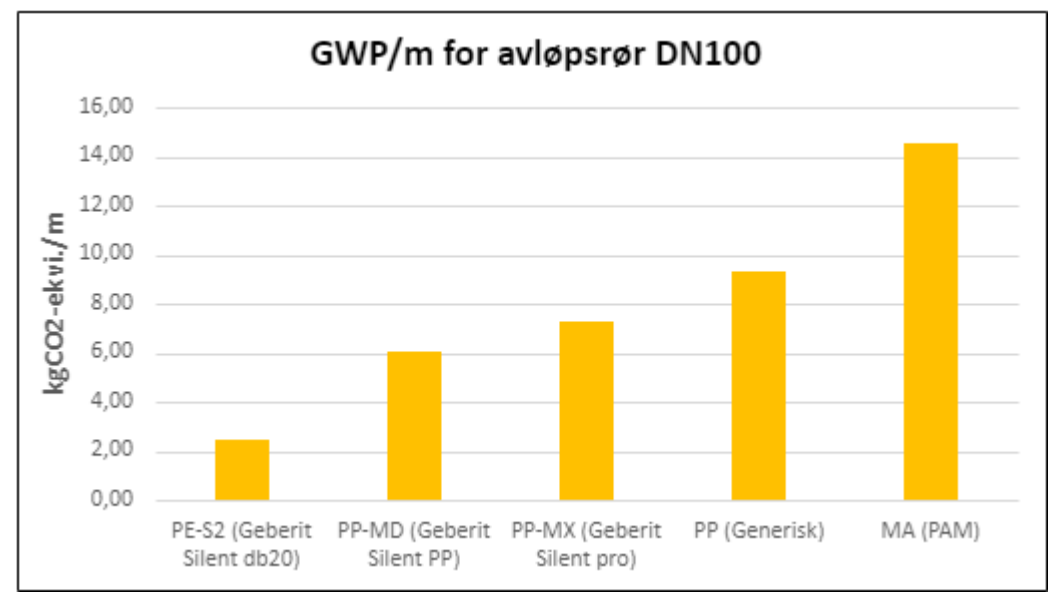
Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

Ombruk

Slokkeanlegg

Avløpsrør

- Generelt plast bedre enn metall
- Samme funksjon
- «Enkelt» å velge lavere utslipp

Utslipp knyttet til produksjon (A1-A3)

Tiltak for grønnere VVS

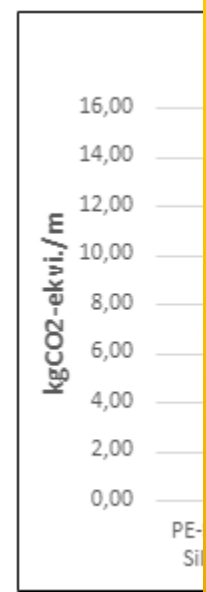
Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

Ombruk

Slokkeanlegg

Avløpsrør

Utslipp knytte

Er plast bra for miljøet da?

- Vi vet ikke nok om mikroplast
- Petroleumsprodukt
- Alternativet er jomfruelig metall

-> Tja. Det er det beste alternativet vi har i dag!

bedre enn metall
n
e alternativ med lave

Tiltak for grønnere VVS

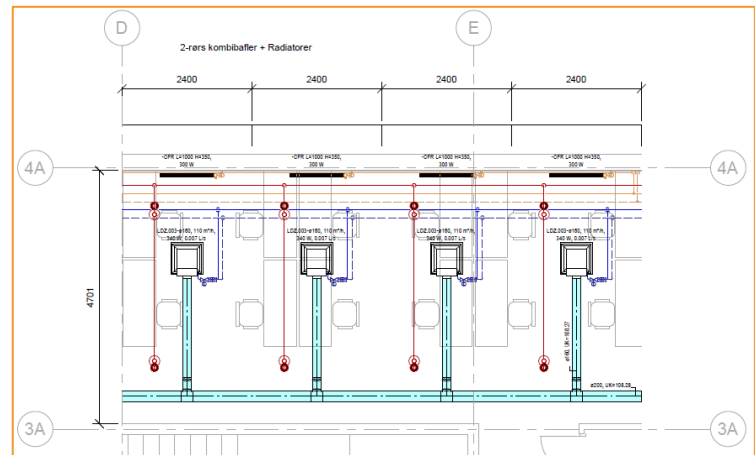
Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

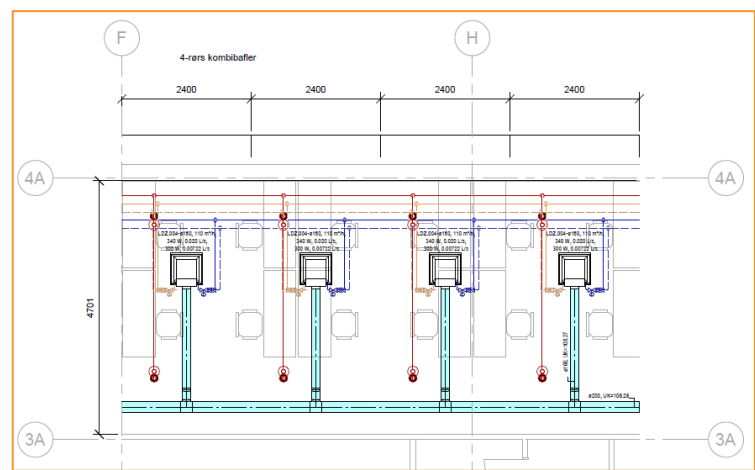
Ombruk

Slokkeanlegg

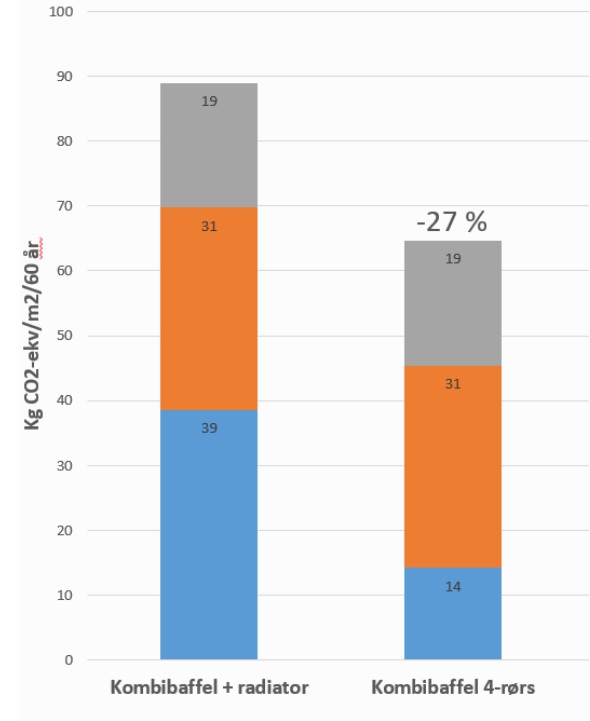
Løsning 1

Løsning 2

Totalt klimagassutslipp for hver løsning

- Så vidt begynt
- Inneklima, material- og energibruk
- Flere typologier
- Resultater kommer!

Tiltak for grønnere VVS

Det viktigste først..

Ikke rive og bygge nytt «riveskam»

- Ta vare på våre bygg og tekniske anlegg
  - God, optimal drift
  - Vedlikehold
  - Rehabiliterer og energieffektiviserer
- Endringsdyktige bygg
  - Endringer i bruk
  - Klimaendringer
- Utnytte hele levetiden til utstyret
- Smartere bruk
  - m² pr. pers. må ned
  - Persontimer må opp

Og mens vi omstiller oss..

Ombruk

0. Kartlegge verdier – en nødvendighet
1. Ombruke det man eier
2. Bruke brukte byggevarer fra andre
3. Tilgjengeliggjøre for andre
4. Bygge for demontering

Hvorfor ombruk av VVS-utstyr?

- Store klimagassutslipp
- Funksjonell levetid < teknisk levetid
- Kostbare installasjoner

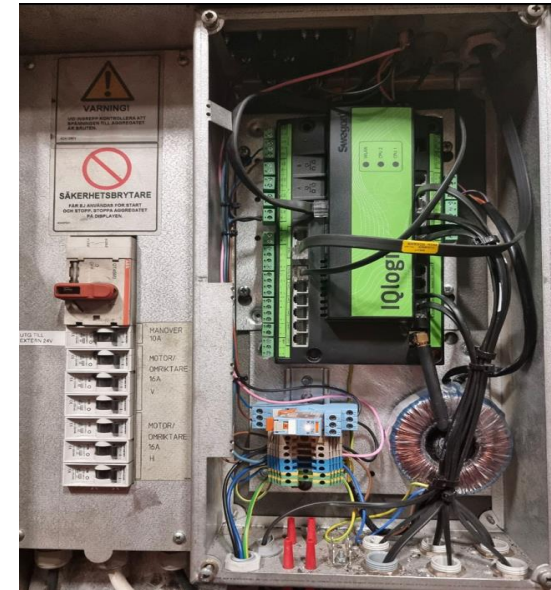
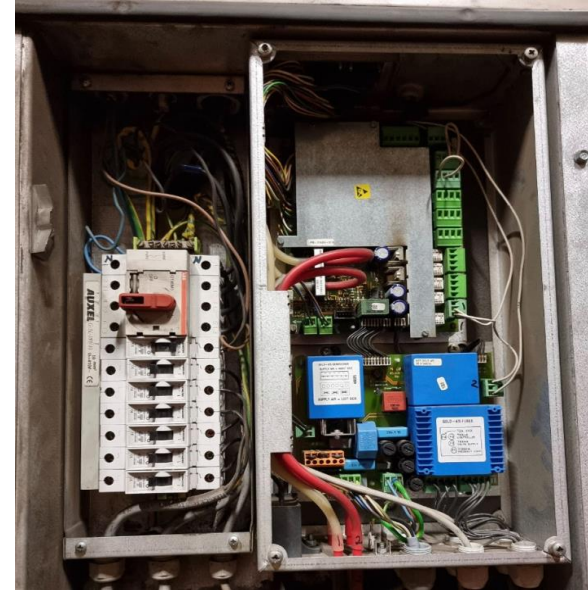

Vi vil finne verdifulle VVS-komponenter

Eksempel for økt levetid:

Oppgradering av aggregat

Lavthengende frukter?

- Ventilasjonskanaler – mye, enkle komponenter
- Brannslangeskap – testprosedyre
- Sanitærporselen – mye, liten risiko
- Sprinklerrør – mye, kan ha lite slitasje
- Nyere ventilasjonsaggregater – store utslipp, kostbare

- ➔ **Fokuserer på materialer som er**
- **Utslippsintensive**
  - **Verdifulle**
  - **Enkle å ombruke**

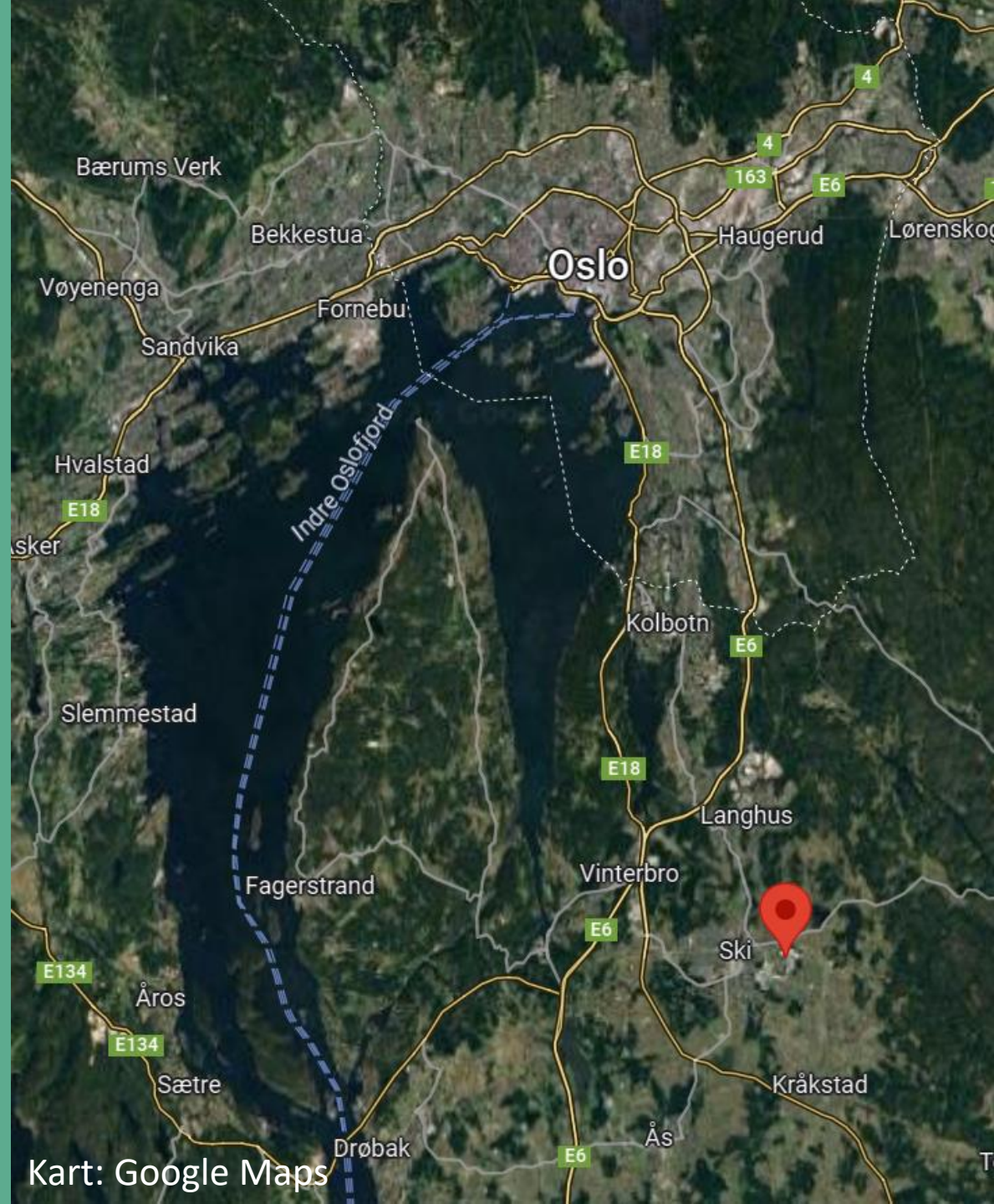

Case – Glynitveien 33

- **Oppføringsår:** 1987
- **Byggherre:** Høegh Eiendom
- **Bygningskategori:** Lager og kontor

Foto: Dmitry Tkachenko / Høegh Eiendom

Kart: Google Maps

Case – Glynitveien 33

- Kontorlokaler på ca. 500 m² BTA skal oppgraderes
- Ambisjon 100 % ombruk
- 4 involverte partnere
  - Höegh Eiendom
  - GK
  - Multiconsult
  - Swegon

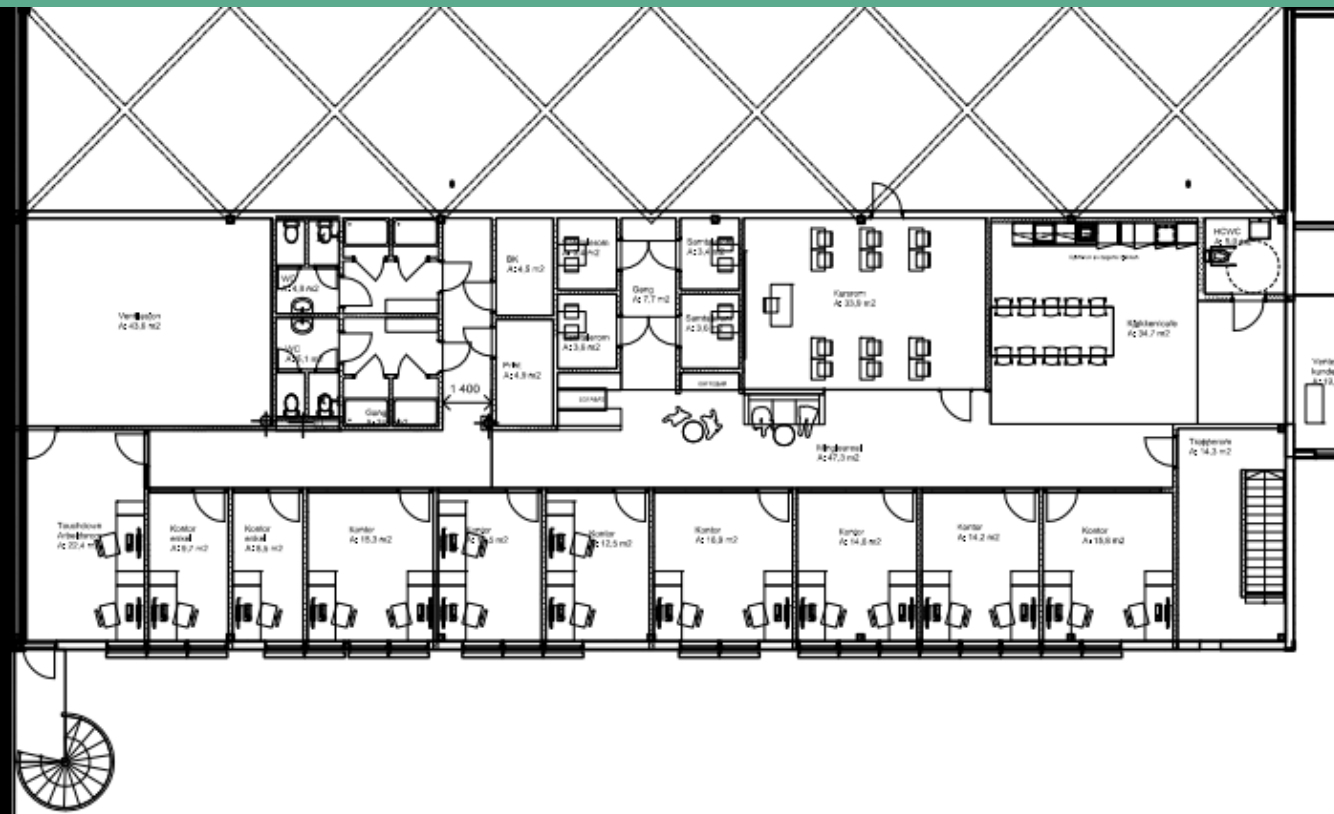
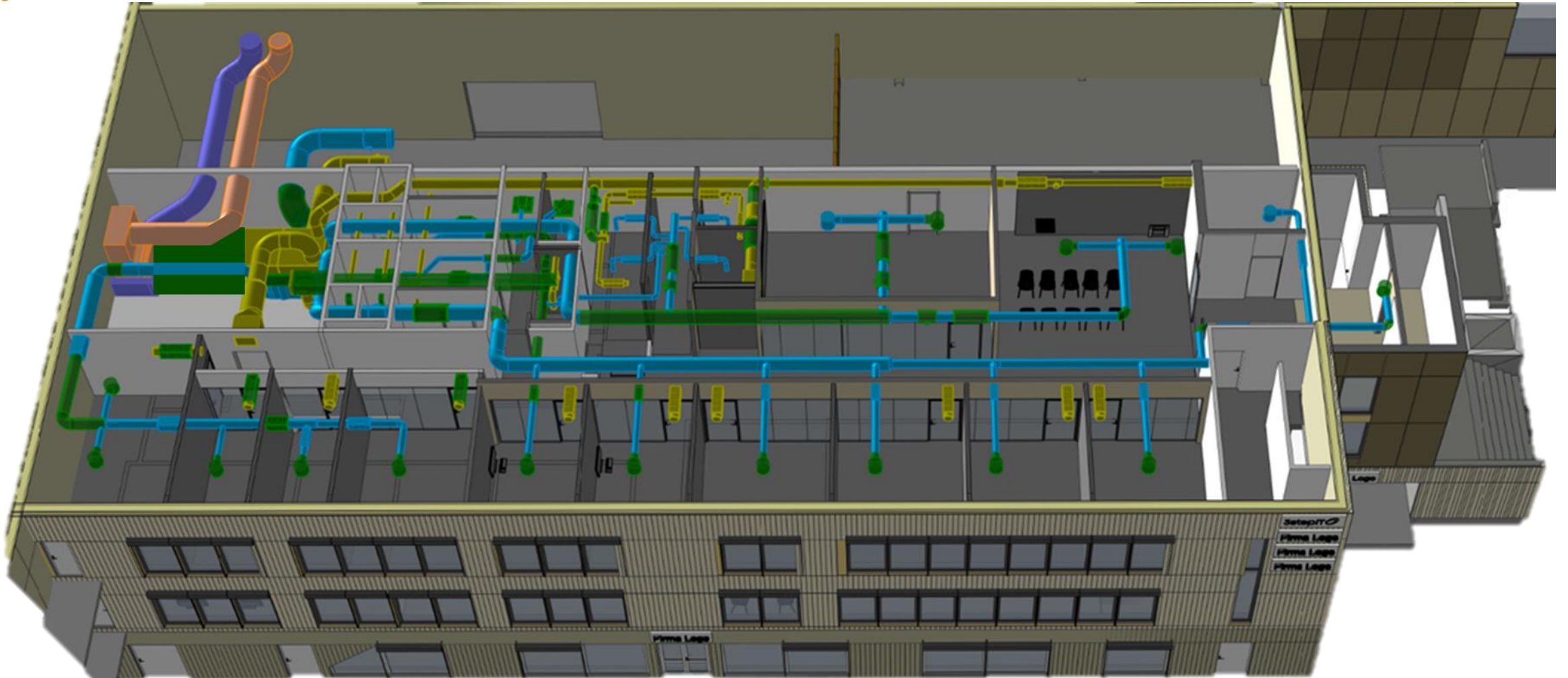

Foto: Jennifer Lamson/ Höegh Eiendom

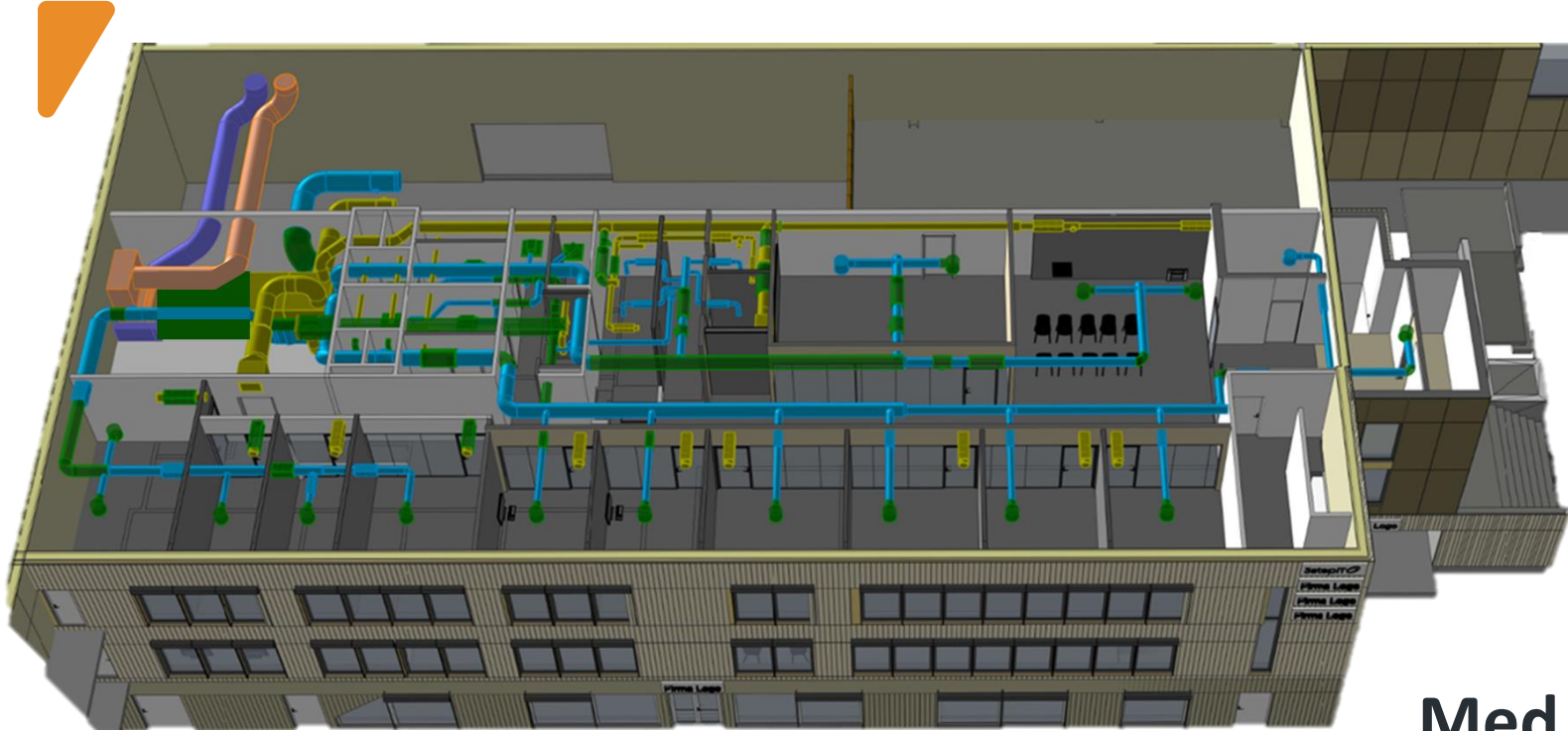

 = Ombruk

Med modellen kan vi..

- Visualisere
- Ta ut materialliste
- Berike modellen
- Kjøre klimagassverktøyet
  - Bergene utslipp for anlegget
  - Besparelse ved ombruk

➔ Resultater kommer!

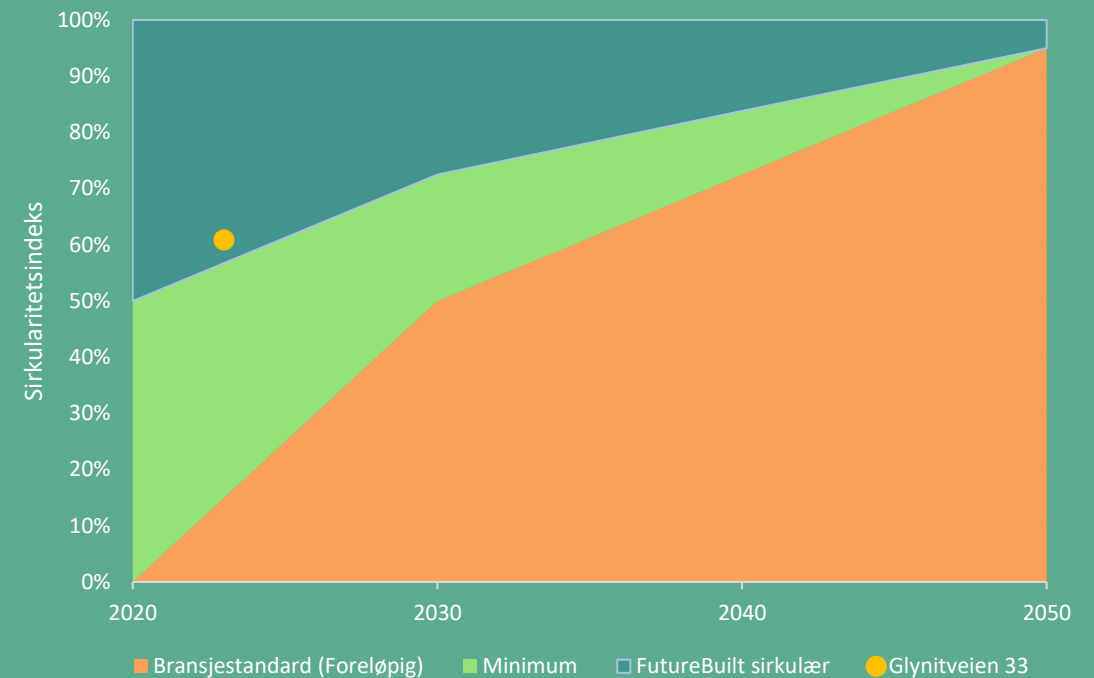
Sirkulærhetsindeks

VVS

	Tiltak	Vektingsfaktor	% -andel av totalvekt*	Sirkularitet	Vektingsfaktor	Sirkularitetsindeks
Nåtid	Bygning	Bevart	1,00	4 %	43 %	0,67
		Ombrukt	1,00	33 %		
		Overskudd	0,35	17 %		
		Gjenvunnet	0,50	0 %		
		Nytt	0,00	45 %		
Nåtid	Fyllmasser	Bevart	1,00	0 %	0 %	0,00
		Ombrukt	1,00	0 %		
		Gjenvunnet	0,50	0 %		
		Nytt	0,00	0 %		
Fremtid	Bygning	Ombrukbarhet	0,67	100 %	97 %	0,33
		Gjenvinnbarhet	0,33	90 %		
		Avfall	0,00	0 %		
						61 %

* Totalvekten av ferdig bygg

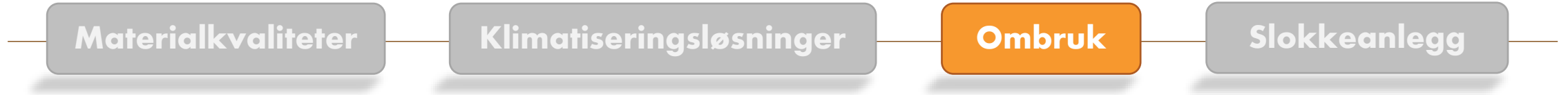
FutureBuilt Sirkulær for *kun* VVS

Vekting fyllmasser ekskludert – 0,67 vekting nåtid og 0,33 fremtid

Tiltak for grønnere VVS

Tiltak for grønnere VVS

Tiltak for grønnere VVS

Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

Ombruk

Slokkeanlegg

ZEN-CASE YDALIR

- Grønn VVS x FME ZEN
- Rapport på veg
- Prosjektert av andre
- Klimagassberging VVS av Multiconsult

Tiltak for grønnere VVS

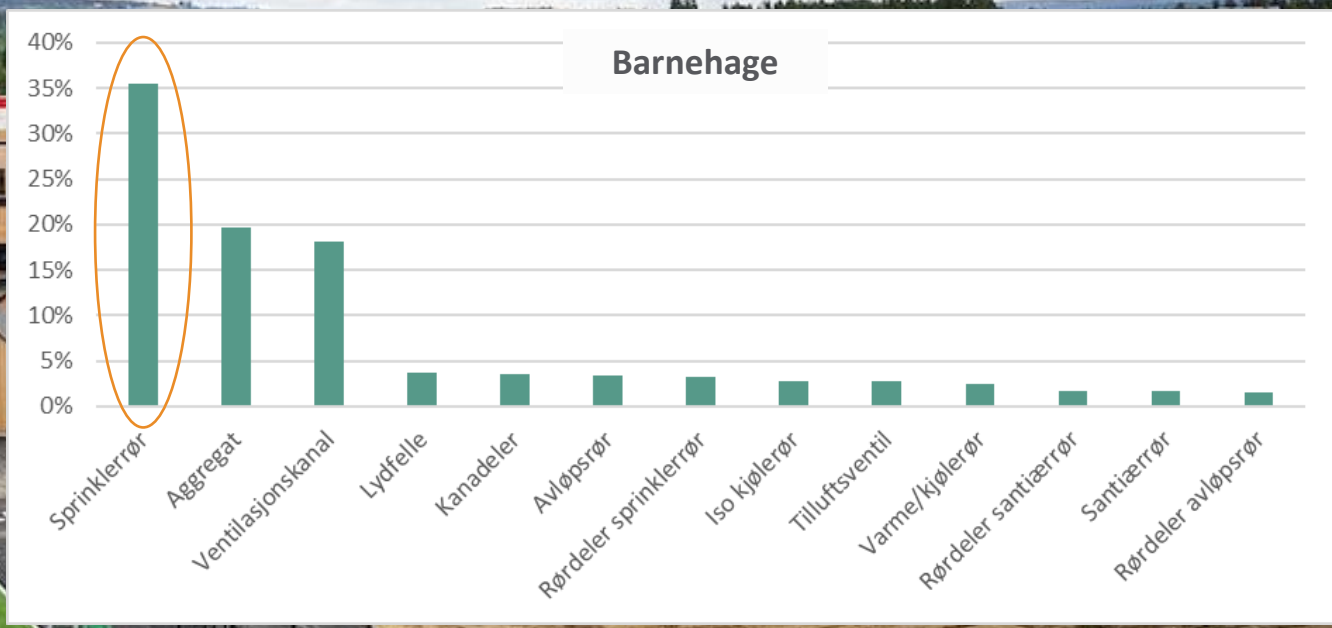
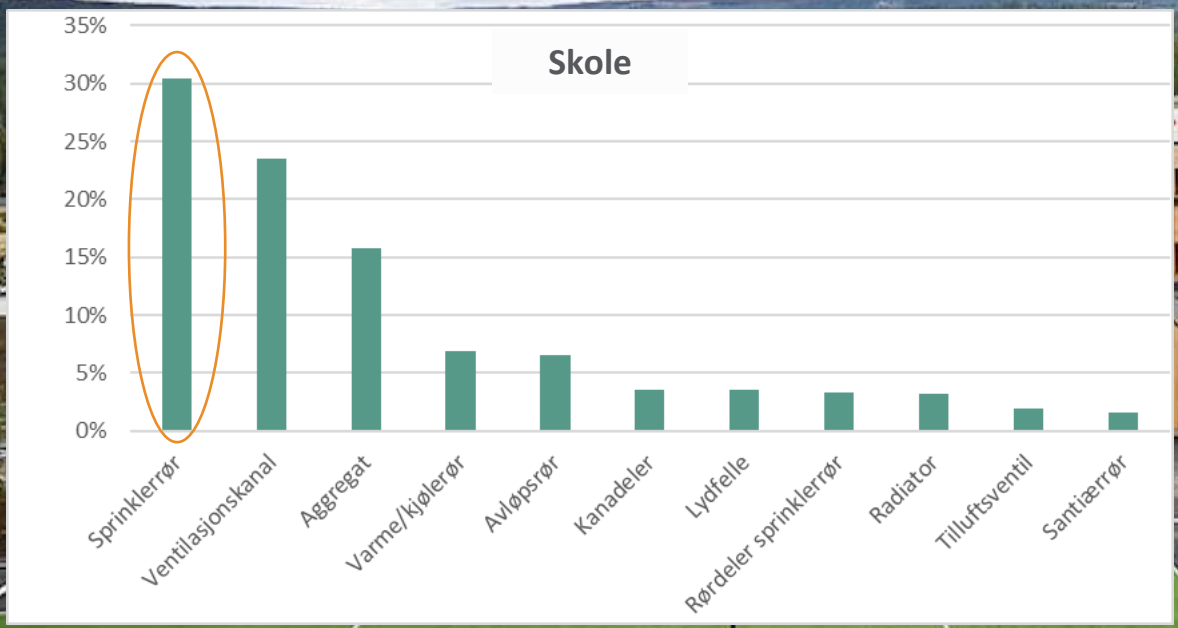
Materialkvaliteter

Klimatiseringsløsninger

Ombruk

Slokkeanlegg

ZEN-CASE YDALIR

Tiltak for grønnere VVS

- Stort optimaliseringspotensiale
  - Design/bygging av konvensjonell sprinkler
  - Alternative løsninger
- Nytt caseprosjekt
- Resultater kommer ila. 2024!

FoU Grønn VVS

SLUTTPRODUKTER

Artikkelserie

Bransjeveileder

GVVS-seminar

Hva med etter Grønn VVS?

- VVS i kontekst av bærekraftige bygg
- Økt bruk av eksist. bygg
- Ressurseffektivitet
- Planleggingen er i gang!

Ikke glem:

klimakjempen

VVS

Takk for meg!

anders.liaoy@multiconsult.no

Multiconsult